

A DEMOKRATIKUS VITAKULTÚRÁÉRT

Napjainkban sokat olvashatunk a hazai demokrácia intézményeinek éretlenségéről és a demokratikus hagyományok hiányáról térségünkben. Több szó esik arról is, hogy a Parlament, illetve a Kormány képtelen megoldani az ország problémáit. Az utcán hallhatjuk, hogy „a médiaháború helyett miért nem foglalkoznak többet a ...-val?”. Iskolákban a diákok gyakran azt fogalmazzák meg, hogy „a Parlamentben miért foglalkoznak annyit a múlttal? Fordítsák inkább a jelenre a figyelmüket!”. Úgy tűnik, hogy Magyarországon kevés az olyan ember, aki meg van elégedve a politikával, a demokráciával.

Mi a teendő? Ha azt vesszük, hogy az elégedetlenséget főleg az okozza, hogy „szűzies”, tapasztalatlan politikusaink, bürokratáink és vezetőink vannak, akkor megvárhatjuk, hogy idővel egyre jobban értsenek hivatásukhoz. Ha úgy vesszük, hogy valóban nem indulhatunk ki semmiféle demokratikus hagyományból, akkor esetleg azt várhatjuk, hogy valaki megtanítsa bennünket a „jó” politikára. Ha pedig úgy gondoljuk, hogy képviselőink alkalmatlanok képviselőiükre, akkor a következő választásokon le is válthatjuk őket.

De mindaddig mit tehetünk? A fentiek azt az érzést keltik, hogy itt egy elérhetetlen, nem befolyásolható folyamatról beszélünk; hogy nem rólunk, hanem róluk van szó.

Könnyen elfelejtjük azt, hogy a demokrácia nem csupán demokratikus intézményekből, jogszabályokból és választásokból áll, hanem demokratikus állampolgárokból is. Ugyanolyan nagy szükségünk van jó állampolgárokra, mint például jó vezetőkre, vagy jó törvényekre. És ha a demokráciában mindnyájan részesedünk a hatalomból, akkor el kell, hogy várjuk magunktól azt a magatartást és tájékozódottságot, amit oly természetesen elvárunk politikusainktól. De megint visszatérünk az alapvető problémához: ki fog bennünket erre tanítani? Meddig várhatunk arra, hogy jobb állampolgárok legyünk? Nyilvánvalóan az ország összes állampolgárát nem lehet népszavazással leváltani!

Az Egyesült Államokban, Nyugat-Európában és hazánkban a demokrácia kísérlet, amely azt vizsgálja, hogy egy állam lakossága képes-e önmagát igazságosan kormányozni. Az állampolgári hivatás sem tisztán meghatározott státus. Tudjuk, hogy az jogokkal, de kötelességekkel is jár. Ha a polgár teljes mértékben a hivatásos politikusokra hagyja a politikát, akkor nem nevezheti magát demokratikus állampolgárnak. Kötelességünk tehát, hogy kísérletezzünk; hogy gyakorolva képezzük magunkat (demokratikus) állampolgárokká.

Külföldön és hazánkban egyaránt folynak az állampolgársági kísérletek. Itthon szaporodnak a civil szervezetek, jogvédelmi alapítványok alakulnak; politikai lobbykban, és egyre több nemzetközi eszmecserében veszünk részt. Mégis távol érezzük magunkat a politikától. Hiába teremtünk demokratikus kultúrát, részvételt és közvéleményt, ha ezt nem tudjuk továbbítani az általunk megválasztott önkormányzati, vagy parlamenti képviselőinkhez. A társadalomban a demokráciát egyszerre kell megteremteni és felfelé terjeszteni. Át kell tudni hidalni a választók és választottak közötti rést.

A fenti célok megvalósítására jött létre a Civitas Kör program, melyen keresztül civil szervezetek (diákegyesületek, könyvtárak, lakossági körök, zöld szövetségek, egyházi csoportok stb.) országszerte nyilvános vitaköröket szerveznek az ország közös ügyeiről. A vitakörök egy ún. „lehetőségek közti választási” (choice work) módszert alkalmaznak. Ebben a módszerben a vitakör résztvevői nemcsak azért felelősek, hogy a saját véleményüket kimondják az ügyvel kapcsolatban, hanem azért is, hogy meghallgassák és megértsék társaik véleményeit. Ennek révén a vitakör úgy épül fel, hogy a résztvevők részletesen megvizsgálják 3–4 különböző lehetőséget, melyek tükrözik a társadalom véleményének megoszlását. Miatán a jelenlévők minden lehetőség előnyeit, hátrányait, érveit és ellenérveit tanulmányozták, arra törekednek, hogy közös nevezőre jussanak. Ez nem azt jelenti, hogy minden egyes

résztevő feladja saját véleményét a közösért, hanem azt, hogy egy olyan megoldási utat keresnek, amely minden résztvevőnek elfogadható. Ezek után a vitakör eredményeit helyi újságban, televízióban, rádióban nyilvánosságra hozzák és továbbítják a felelős politikusokhoz.

1992 tavaszán a (Syracuse University és az Oktatáskutató Intézet által létrehozott) Demokratikus Oktatás és Kormányzás Közös Kelet-Európai Központja egy United States Agency for International Development (USAID) pályázatot nyert a program lebonyolításához. Áprilisban létrejött a Civitas Kör Társaság igazgató bizottsága, mely két témát választott az 1992/93-as vitakör szezonhoz. Az első a munkanélküliség, a második a veszélyeztetett fiatalok volt. 1992 nyara azzal telt el, hogy a Központ munkatársai a két témát feldolgozták és a Civitas Kör segédanyagait elkészítették. A két téma feldolgozott lehetőségei röviden:

A munkanélküliség:

- 1) A hosszú távú megoldás: döntsön a piac. Az embereknek esélyeket kell adni, hogy aztán ők maguk döntsenek saját sorsukról.
- 2) A mai átmeneti helyzetben még nem érvényesíthetők maradéktalanul a piacgazdaság követelményei. A munkanélküliséget legolcsóbban a jelenleg veszélyben forgó munkahelyek megmentésével lehet orvosolni.
- 3) Generációk esélyek nélkül: nem hagyhatók magukra a munkanélküliek.

Veszélyeztetett fiatalok:

- 1) Hatékony, azonnali segítséget a rászorulóknak!
- 2) A hagyományos értékek megszilárdításával lehet értelmet adni a válságban lévő fiatalok életének.
- 3) Csakis az állandó, személyes kapcsolatok, a közvetlen példaadás képes "magától" megoldani a fiatalok problémáit. Erre pedig ki sem lehetne találni alkalmasabbat a helyi közösségnél.

Az Egyesült Államokban létrehozott Kettering Foundation már tíz éve hasonló programot vezet. Tapasztalataik segítségével mindkét témáról vitaindító videók, kérdőívek, kézikönyvek (a beszélgetéshez), összefoglalók és vitavezetői segédanyagok készültek. Ezek mellett egy kézikönyv is megjelent vitakör-szervezők és -vezetők számára.

1992. október 30. és november 1. között a Civitas Kör Társaság Sopronban rendezte meg első Közpolitikai Konferenciáját. A konferencia 60 résztvevője az ország minden tájáról érkezett, azzal a céllal, hogy tanulmányozza a "choice work" módszert, begyakorolja a vitakörvezetési készségeket, és megindítsa a Civitas Körök szervezését saját közösségében. A konferencia sikerét az is jól mutatja, hogy a Társaság több meghívót kapott rövidített Közpolitikai Konferenciák rendezésére vidéken és a fővárosban egyaránt.

A Központ és a Társaság tervei szerint 1993 januárjában vagy februárjában egy országos napilapban Civitas Kör melléklet jelenik meg a munkanélküliségről. Ez egyrészt elősegíti és megkönnyíti a vitakör-szervezők munkáját, másrészt terjeszti a Kör hírt és ezzel lehetőséget ad több civil szervezetnek a bekapcsolódáshoz. 1993 tavaszán pedig parlamenti és önkormányzati képviselők számára szervez a Társaság egy konferenciát, ahol a most rendezendő vitakörök eredményeit továbbítja feljűk.

A Körök módszereit nem kizárólag a korábban említett civil szervezetek alkalmazzák. Számos társadalomismeret tanító és általában közösségéről felelősen gondoskodó tanár tart tantermi vitaköröket. Egy ilyen aktív óra lehetőséget ad a résztvevőknek, hogy nyilatkozzanak, véleményt alakítsanak és hasznosítsák eddigi társadalomismereti tudásukat.

A Civitas Kör iránt érdeklődők leveleit a következő címen várjuk: Joint Center / Civitas Kör Társaság, 1395 Budapest, Pf. 427.

Zsigó Ferenc